

Växtråd från Zetas finsmakarens trädgård

Gör så här med FRUKTTRÄDET

Ett fruktträd har nästan allt man kan önska av ett träd: blomning, vackra och nyttiga frukter, kan formas på flera sätt och det finns många sorter att välja bland.

Ett fruktträd består normalt av ädelsort och grundstam. Sorten ympas på grundstammen som fungerar som rot och har stor betydelse för trädets egenskaper. Se vidare sid 3 i detta växtråd.

VÄXTPLATS

Fruktträd ska placeras soligt, ljus och någorlunda skyddat. Det är viktigt både för att de pollinerande insekterna ska trivas och för att frukten ska utvecklas bra.

JORD

Markdjupet på platsen bör vara minst 60 cm och jorden näringsrik och genomsläpplig. Alltför sandig eller lerhaltig jord förbättras genom att man blandar i en tredjedel gödslad och kalkad torv, barkmull, kompost eller planteringsjord. Torr torv bör genomfuktas väl innan den blandas i jorden.

Undvik att plantera på en plats där det tidigare stått fruktträd. Om samma plats måste användas är det bättre att sätta stenfrukt (plommon, körsbär) efter kärnfrukt (päron, äpple) eller tvärtom. Annars bör man blanda ut den befintliga jorden med kompost eller "frisk" jord, eller ännu hellre byta jord i hela planteringsbädden.

PLANTERING

Ytan som förbättras och förbereds för trädet behöver inte vara mycket djupare än vad kruklumpen är hög. Däremot är det viktigt att man tar till på bredden, ca 1 meter bör man förbättra och luckra åt sidorna.

Sänk ner kruklumpen i en hink med vatten och låt stå ca tio minuter. Tag bort krukans och sätt ner trädet i gropen. Eventuell väv runt klumpen ska skäras upp och vikas ner.

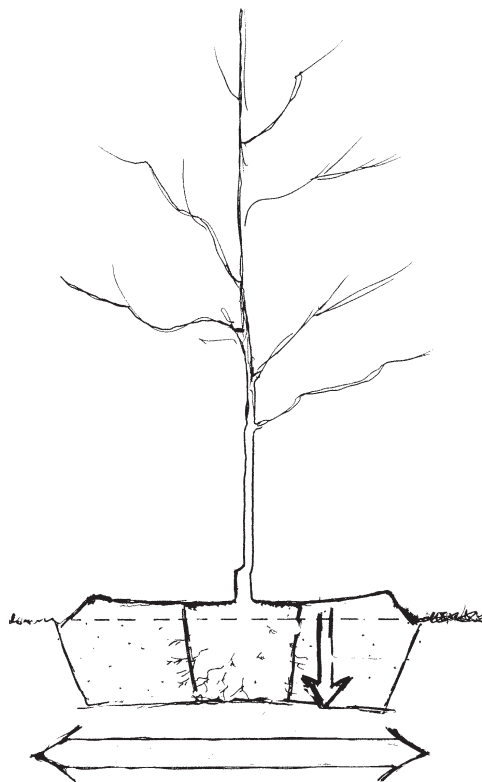
Fyll på med hälften av den uppgrävda jorden

och vattna rikligt, ca 25 liter. Fyll på resterande jord och tryck till försiktigt så att trädet står stadigt. Vattna igen, ca 25 liter.

OBS! Vid plantering av fruktträd är det viktigt att förädlingsstället hamnar **ovanför** markytan, se bild.

STÖD

Nyplanterade träd behöver stöd för att kunna rota sig i lugn och ro. Slå ner en stöd innan trädet placeras i gropen. Stödet ska stå ungefär tio cm från stammen. Bind trädet med "sadelgjord" eller ett brett plastband strax under kronan, inte hårdare än att trädet kan röra sig lite. Stödet ska stå kvar i ett, max två år.

Planteringsgropen, "växtbädden", ska vara väl tilltagen på bredden. Förädlingsstället (ympstället) syns som en förtjockning nedtill på stammen och ska vara ovanför jordytan.

VATTNING

Vid torrt väder bör man vattna ungefär 1 gång i veckan med 20–30 liter vatten per gång. Luckra jordytan försiktigt då och då för att minska avdunstningen.

GÖDSLING

Gödsla vid plantering med ca en halv säck förmultnad kogödsel alternativt en näve benmjöl per träd. Mylla ner gödselmedlen ytligt.

Frukträd växer ofta bra och årlig gödsling är sällan nödvändig men kan hjälpa trädet. Vårt råd är att varje år tillföra kompost och benmjöl. Det ger jorden en god mullhalt och näring som löser ut i långsam takt.

Är jorden mager eller tillväxten svag tillför man kväve i någon snabbverkande form t ex Chrysan, blodmjöl.

Gödsla på våren eller försommaren. Kväve ska inte ges efter juli månad på grund av försämrade invintring. Benmjöl innehåller kväve i långsamverkande form och kan därför myllas ner även på hösten.

Står trädet i en gräsmatta så låt inte gräset växa ända in till stammen. Håll en öppen jordyta, ca 1 meter i diameter, under trädets första fem år.

VILTSKYDD

Rådjur och gnagare kan göra stor skada på unga fruktträd. Rådjuren äter på skotten men kanske ännu värre är deras fejande mot stammen vars bark helt fläks upp. Hare och kanin kan med sitt gnagande snabbt ringbarka ett träd.

Sätt upp någon form av stamskydd. Kontrollera skyddet ofta så att det inte stramar, klämmer åt eller samlar fukt.

Stamskydd är en bra försäkring mot viltskador men kontrollera varje år att skyddet sitter rätt. Så här ska det INTE se ut - skyddet har ätit sig in i veden!

POLLINERING

Frukträd måste i allmänhet befruktas med pollen från en annan sort (av samma fruktslag) för att det ska bli någon skörd. Detta brukar endast vara problem om man bor ensligt till.

Bland plommon och körsbär finns sorter som kan pollinera sig själva (självfertila). Många gånger förbättras dock skörden om det finns en annan sort i närheten.

Vad gäller äpple så har moderna DNA-studier gett möjlighet att studera de S-gener (sterilitetsgener) som styr huruvida olika sorter kan korsas. Sorter utan gemensamma S-gener kan pollinera varandra bra. Se tabell på <http://www.ltj.slu.se/PDF/TabellApplepoll.pdf>

BESKÄRNING

Huruvida fruktträd ska beskäras i samband med plantering eller ej finns det olika uppfattningar om. Själva beskärningen utförs alltid på våren strax före knoppsprickning, men åsikterna går isär om det ska vara redan första våren (alternativt våren efter en höstplantering) eller om man ska vänta ett år. Båda metoderna fungerar.

Tag bort ett av två konkurrerande toppskott, spara 3–5 grenar jämnt placerade runt kronan. Tag bort svaga grenar. Klipp in topp och sidogrenar så att kronan får formen av en pyramid.

Den framtida beskärningen beror av fruktslag och vad man vill med trädet. Generellt kan man säga att beskärning på vårvintern (mars–april) stimulerar tillväxt medan beskärning under JAS-månaderna (juli, augusti, september) ger minskad produktion av skott, vilket ofta är önskvärt.

I första hand rekommenderas JAS-beskärning. Vårbeskärning är lämpligt främst för gamla äpple- och päronträd med dålig tillväxt.

Äpple och päron behöver årlig beskärning. Tidpunkt JAS eller i vissa fall vårvinter.

Plommon, körsbär, persika och aprikos ska endast beskäras lätt och i form av försiktig gallring. Tidpunkt JAS, gärna direkt efter skörd.

E-MÄRKTA FRUKTTRÄD

Frukträd med märkningen ”E-planta” är garanterat fria från plantburna sjukdomar främst virus. Detta ger friska, starka träd med förbättrad skörd och motståndskraft mot fruktträdskräfta.

Se www.eplanta.com

SVAGVÄXANDE GRUNDSTAM – ÄPPLE

Fruktträd består i allmänhet av två delar, en ädel-sort (stam och krona) som ympats på en grundstam (rot). Grundstammen har stor inverkan på trädets storlek, härdighet och skörd.

Den vanligaste grundstammen till äppelträd som säljs till hemträdgårdsodlare är A2, en härdig svensk grundstam som ger kraftigväxande träd. Ett helt annat växtsätt och utseende får träd som är ympade på en svagväxande grundstam. Träden blir små, lättplockade och ger skörd i tidig ålder.

I den kommersiella äppelodlingen används numer uteslutande svagväxande träd, men de är mycket intressanta också för fritidsodlare. Träden kräver så litet utrymme att även den med odlingslott eller liten radhustäppa ges möjlighet att skörda egna äpplen. De är också lämpliga för den som vill göra en frukthäck eller spalje.

B9 GER SMÅ HÄRDIGA TRÄD

Budakowski 9, eller B9 som den oftast kallas, är en svagväxande och mycket härdig äppelgrundstam från Ryssland. Träd på denna blir i storlek ca 30 % av ett träd på A2 dvs ungefär 2 m höga och lika breda, men det beror också på beskärningen. De börjar ge frukt två–tre år efter plantering.

Planteringsavståndet är 1,5–2 meter om de ska stå i rad, för fristående träd minst 3 m.

B9 kan odlas upp till zon V(VI). Dess härdighet och tidiga avmognad på hösten ger en förbättrad härdighet även hos ädelsorten som ympas på.

Viktigt att känna till är att äppelträd på B9 (och andra svagväxande grundstammar) har ett svagt rotsystem och kräver trädstöd hela livet. Våra trädstöd är oimpregnerade granstörar, ett miljövänligt alternativ som räcker mer än väl när det används som vanligt etableringsstöd. De håller dock inte hela livslängden till dessa svagväxande träd. Använd impregnerade stöd till varje träd eller stöd med plast- eller plastbehandlad järntråd om träden står i rad.

Träden är något torkkänsliga eftersom rotsystemet inte är så utbrett, och de har generellt sett en kortare livslängd, ca 25 år jämfört med kanske 50–100 år för träd på A2.

BESKÄRNING AV B9-TRÄD

Äppelträd på svagväxande grundstam beskärs inte på samma sätt som vanliga äppelträd. De formas vanligen till så kallade spindelträd dvs genomgående mittstam med fruktbarande grenar som växer vågrätt eller något hängande ut från stammen – att likna dem vid julgranar är inte helt fel. En viktig del av formandet är nedbindning: grenar som vill växa uppåt böjs ned försiktigt med hjälp av snören eller tyngder. Rätt tidpunkt är under sommaren medan skotten ännu är mjuka men innan de börjar förvedas. Efter en säsong har grenen anpassat sig och då tas snöret bort.

Beskärningen inskränker sig till eventuell gallring så att grenarna kommer på lagom avstånd från varandra. När man tycker att trädet är tillräckligt högt kan man, om man vill, toppa det. Någon planteringsbeskärning utförs ej.

SVAGVÄXANDE KÖRSBÄR

Gisela är en svagväxande körsbärsgrundstam från Tyskland. Vanliga sötkörsbärssorter som ympas på Gisela kallas ofta med ett gemensamt namn för ”Pysslingträd”. De blir 3–4 m höga dvs betydligt mindre än vanliga körsbärsträd som lätt uppnår 8–10 m. Många trädgårdsodlare som av den anledningen tidigare valt bort körsbärsträd har nu skaffat ett Pysslingträd istället och är mycket nöjda.

Träden ger ofta skörd första året efter plantering. Härdigheten är ännu inte fullt utprövad, minst zon III–IV.

Till Pysslingträd räcker det med trädstöd de första åren dvs den vanliga oimpregnerade granstören.